

ACTIVITĂȚILE DE EXPLORARE/INVESTIGARE-MODALITĂȚI EFICIENTE DE STIMULARE A CURIOSITĂȚII COPIILOR

*Stela GÎNJU, dr., conferențiar universitar, UPS "I. Creangă", Chișinău, RM
Natalia CARAIANI, specialist coordonator-metodist
la Direcția Învățământ, Tineret și Sport Rîșcani,
master în Științe ale Educației, RM*

Summary. *This article explores the role of various activities that stimulate exploration and investigation, in order to nurture the curiosity of young children. The author focuses on kids between 4-5 years old, when they are most prone to ask 'Why?', about anything.*

This paper is trying to answer the following questions: Does the frequency of the questions change depending on who the child is interacting with (i.e. teachers, parents, classmates, friends)? Does the type of questions differ based on who the child is asking? What types of activities have the most engagement from the child?

The author describes and analyzes the theories that this research is based on, showing how they can be integrated into games and other various activities for children.

In conclusion, the author exemplifies the most efficient ways of stimulating the child's curiosity.

Keyword: *curiosity; exploration/investigation; early age.*

Copiii contemporani trăiesc și se dezvoltă într-o epocă diferită de care am crescut și ne-am educat noi, cadrele didactice, responsabile de educația acestora. În condițiile în care viața se schimbă rapid, informatizarea devine din ce în ce mai intensă, de la persoane se cere nu doar posedarea unor cunoștințe, ci și prezența abilităților de căutare a informației, operării cu ea. Cu toții dorim să-i vedem pe discipolii noștri curioși, activi, independenți, comunicabili, capabili să se orienteze în diverse situații și să rezolve anumite probleme apărute. Perioada de vârstă 4-5 ani, numită și perioada "deceșilor", atunci când curiozitatea se activează este foarte important de a o menține și a o stimula continuu. Scopul cadrului didactic și al părintelui este de a-i crea condiții pentru investigare/explorare pentru găsirea desinestătoare la întrebările adresate și nu a-l inhiba doar prin transmiterea de cunoștințe teoretice.

Este evident că mai ușor pentru matur: părinte sau cadru didactic, este să utilizeze metode verbale de comunicare, cum ar fi explicația și convorbirea. Este mai ușor să-i povestești repede copilului ceea ce știi tu, decât să organizezi migălos un proces de observare, experimentare sau modelare. Prin învățarea pasivă nu vom putea stimula nici de cum curiozitatea copilului. Cu atât mai mult la baza activităților de explorare/investigare a mediului stau mai multe teorii pedagogice și psihologice, cum ar fi:

Teoriile asociaționiste, conform cărora la baza formării personalităților stau obținerea satisfacției, a unor succese. Învățarea, după Thorndike, fondatorul teoriei, presupune o suită de încercări și greșeli. Încercările care duc la succes sunt reținute, iar cele care determină un eșec sunt oprite [2];

Teoria cumulativ-ierarhică, elaborată de R.M Gagne (1975) unde se descriu câteva tipuri de învățare generate de mai multe condiții: *Învățarea de semnale (tip Pavlov)* când copilul învață să dea un răspuns general la un semnal (de exemplu când copilul participând la o activitate de explorare/investigare recunoaște rezultatul care s-a produs, chiar dacă a fost imagine vizuală); *învățarea stimul – răspuns (tip Thorndike)*, când copilul învață un răspuns precis la un stimul discriminant (cazul copilului care având un obiect în mână știe exact la ce folosește și cum să-l utilizeze); *înlănțuirea de mișcări prin învățarea în lanț (tip Skinner)* presupune înlănțuirea de relații de tipul stimul-răspuns; copilul învață în lanț anumite etape de realizare a experimentului, fiecare legătură declanșând-o pe următoarea; *învățarea conceptelor sau a concluziilor*. Înseamnă deprinderea de planul perceptive, formarea capacităților de generalizare și abstractizare în scopul general la cele văzute și participante.

Funcțiile asumate de către activitățile de explorare/investigare sunt determinate, de fiecare dată, de caracterul obiectivelor urmărite, de orientarea pe care acestea o impun actului instructiv. Între funcțiile posibil a fi deținute de către aceste metode figurează [1, p.24-26; 23, p.160-162]

- a. **Funcția cognitivă.** Metodele de explorare/investigare devin pentru copil un mod de a afla, de a cerceta, de a descoperi adevăruri, facilitează nașterea unor noi cunoștințe în mintea preșcolarilor.
- b. **Formativ-educativă.** Explicite sau implicite, toate activitățile de explorare/investigare au și caracterul formativ și educativ pe care trebuie să-l aibă orice tip de instruire. Toate aceste activități dispun de o anumită capacitate de influențare asupra altor laturi a personalității. Astfel, concomitent cu dezvoltarea unor conținuturi, activitățile menționate supun solicitării, exersării și dezvoltării diversele funcții psihice și motorii. De asemenea, acestea influențează formarea unor atitudini față de cele învățate, trezesc anumite trăiri emoționale, cultivă anumite sentimente și interese.
- c. **Motivațională.** În măsura în care reușește să facă mai atractivă activitatea de învățare, să suscite curiozitatea epistemică și mai mult interes față de ceea ce învață, activitățile de explorare/investigare devin implicite și un factor motivațional foarte util de potențare a eforturilor copilului, de mobilizare a energiilor sale psihice.
- d. **Instrumentală sau operațională.** Activitățile de explorare/investigare se situează drept element intermediar dintre între obiective și rezultate. Astfel, în mâna educatorului sau a copilului, aceste activități servesc drept instrumente sau unelte de lucru, mijloace de obținere a rezultatelor. Utilizarea acestui instrumentar apare ca un demers chibzuit, programat, premeditat, menținut în atenția educatorului.
- e. **Normativă sau de optimizare a acțiunii.** Activitățile de explorare/investigare se afirmă ca element de optimizare a organizării acțiunii instructive exercitând o funcție normativă, întrucât arată cum anume trebuie să se procedeze, cum să se predea și cum să se învețe, cum să învățăm pe alții să învețe.

Activitatea cerebrală a copilului în perioada preșcolarității este extrem de intensă, nicicând creierul nostru nu este mai activ și mai pregătit să învețe ca în preșcolăritate, de aceea este recomandat să se răspundă cu răbdare și cu blândețe, tuturor întrebărilor, deoarece în primii ani de viață copilul acumulează cele mai multe informații, chiar mai multe decât în școală. Astfel vom hrăni nevoia lor de cunoaștere, vom forma o atitudine pozitivă față de învățare și le vom păstra dinamică curiozitatea și spiritul de explorare, care îl vor ajuta în etapa școlară să fie motivați spre învățare. În toată această perioadă copilul poate fi comparat cu un „burete”, căci el

“absoarbe” fiecare informație, fiind dornic să afle cât mai multe despre ceea ce îl înconjoară, astfel este tentat să asculte, să vadă, să încerce, să exploreze totul fără a părea că obosește. De asemenea, acum copilul va trece încet de la o gândire concretă, la utilizarea unor structuri cognitive mai complexe și încărcate de nuanțe (astfel apar “De ce-urile?” și continuă cu “Ce?/Cum?/Cât?/Unde?”)[6]

Una dintre cele mai valoroase teorii structuraliste a fost avansată de către Jean Piaget, în anul 1953, numită Teoria dezvoltării cognitive a lui Piaget. Majoritatea psihologilor sunt de acord că Piaget a fost cel mai influent psiholog în domeniul psihologiei dezvoltării din secolul XX [3].

Piaget a considerat inteligența ca pe o formă de dezvoltare prin interacțiunea cu mediul, cea ce dorim să confirmăm și noi de fapt în cercetarea noastră. Copilul fiind activ, acționează continuu asupra mediului său, observând efectul pe care îl are acțiunea sa.

Când se gândește, copilul efectuează operații mintale. O operație reprezintă orice set de acțiuni care produc un efect asupra mediului. Pe măsură ce copilul începe să stăpânească noi abilități, acestea apar în procesele sale de gândire sub forma structurilor cognitive denumite scheme. O schemă conține toate ideile, amintirile, capacitățile și asocierile legate de un anumit set de operații asupra mediului. Piaget considera că dezvoltarea cognitivă are loc prin procesul construirii și dezvoltării de scheme noi și al extinderii celor existente, astfel încât să se aplice la un domeniu mai vast. Pe măsură ce crește și interacționează cu mediul, copilul își dezvoltă și își modifică schemele în mod continuu. O schemă este o structură pe care o utilizăm ca fir director în comportamentul nostru. Nu percepem fiecare lucru nou din viața noastră ca fiind la fel de nou în fiecare zi, ci facem apel la experiențele și capacitățile dobândite anterior pentru a ști ce trebuie să facem. Piaget considera că procesul gândirii a luat naștere ca rezultat al evenimentelor neașteptate. Prin asta, el înțelegea că, atunci când suntem capabili să apelăm la schemele preexistente fără nici o problemă, nu ne mai gândim prea mult la evenimentul în curs. Noua uzuanță ar fi în afara a ceea ce Piaget a numit domeniu de oportunitate al schemelor noastre preexistente, deci trebuie să se modifice atât comportamentul obișnuit cât și schemele [5].

Curiozitatea este forma primară a motivației care stă la baza învățării și este definită ca o particularitate interactivă a unei ființe prin care își explorează spontan ambianța și caută schimbări în structura sau dinamica acesteia [7].

Curiozitatea umană are trei mari direcții de manifestare: curiozitatea de sine, curiozitatea cu privire la personalitatea și scopurile semenilor și curiozitatea orientată către investigarea realului.

Curiozitatea de sine duce la cunoașterea eu-lui și la căutarea tuturor plăcerilor pe care individul le poate oferi sie.

Curiozitatea socială generează spațiul social al mulțimii influențelor și dependențelor care definesc rețeaua socializantă a umanului. Acest tip de curiozitate provoacă relațiile lucrative și afective, ea declanșează iubirile, repulsiile și alte atracții sau respingeri care asortează agregatul socio-interactiv.

Curiozitatea orientată spre investigarea mediului- este cea mai bogată în rezultate surprinzătoare, interesante și utile.

Curiozitatea se manifestă prin intermediul comportamentului reflex-necon condiționat de orientare-investigare (explorare). Acest comportament este cu atât mai frecvent și mai complex, cu cât organismul animal se situează pe o treaptă mai înaltă a dezvoltării filogenetice.

Curiozitatea acționează ca un impuls intern și determină individul să caute noul. Curiozitatea se manifestă de la o vârstă timpurie și cel mai puternic în perioada copilăriei și adolescenței. În această perioadă a vieții sale, individul tinde să cunoască, să descopere cât mai multe. Dacă motivele curiozității sunt satisfăcute, evitând fenomenele de plictiseală și saturație, ele se structurează ca interese și trebuințe intrinseci de cunoaștere. [4]

Astfel, am evaluat curiozitatea copiilor urmând următoarele direcții:

1. Determinarea frecvenței întrebărilor adresate colegilor, adulților;
2. Constatarea tipului de întrebări adresate;
3. Constatarea participării la diverse activități.

Pentru *determinarea frecvenței întrebărilor adresate colegilor, adulților*, am utilizat metoda de cercetare –proba practică, iar în calitate de instrument de cercetare- fișa de observație. Am creat copiilor diverse situații, pentru a putea observa câte întrebări adresează copiii la o activitate desfășurată special cu ei.

Direcția a doua de determinare a nivelului curiozității a fost Constatarea tipului de întrebări adresate. Copiii, în cadrul situațiilor create au adresat numeroase întrebări, dar pe care le putem clasifica în două grupe mari: I. –Întrebări de comunicare, care apar la copii în cazul unor situații de frică, neliniște sau bucurie. Sunt niște întrebări care clarifică ceva, concretizează. De regulă aceste întrebări nu conduc mai departe la dezvoltare și învățare. Al doilea grup de întrebări, numite cognitive, apar din setea copiilor de a cunoaște cât mai mult despre un anumit obiect, corp, fenomen sau proces. De regulă aceste întrebări sunt de tipul: De ce? Cum? Pentru ce? Anume astfel de întrebări remarcă copiii curioși. [8]

Următoarea direcție care ne-a permis să determinăm nivelul curiozității copiilor a fost Constatarea participării la diverse activități. Cu acest scop iarăși am utilizat metoda Proba practică, iar instrument de evaluare- fișa de observație. Mai întâi ne-a interesat ce tip de activitate își vor alege preșcolarii, care activitate le va stârni curiozitatea mai tare: o simplă activitate practică sau o activitate care ține de explorare/investigare. De aceea, am pregătit pe patru mese diverse materiale: I masă: o plantă, stropitoare; II masă: vas cu apă și diferite obiecte; III masă - diferite cărți; IV masă- creioane colorate și foi. Analiza rezultatelor distribuirii copiilor pe tipuri de activități, ne permite să conchidem, că activitățile care cel mai mult le-a stimulat curiozitatea au fost activitățile de explorare/investigare, la care au aderat cca (55%) de copii din grupele supuse cercetării. Realizând o sinteză a tuturor datelor, obținute în situațiile create conchidem că copiii din grupa experimentală 5 copii se caracterizează printr-un nivel înalt de curiozitate (10%), la fel este și în grupa de control. La nivel mediu, 12 copii din grupa experimentală (63%), iar din cea de control- 65 % , ce reprezintă 13 copii; la nivel inferior s-au clasat 6 copii (28%) din grupa experimentală și 5 (25%) copii din cea de control. Pentru stimularea curiozității copiilor propunem descrierea câtorva activități de explorare/investigare, realizate cu copiii preșcolari:

Activitate de explorare ”Cum se formează ploaia?”

Metoda: modelarea

Locul desfășurării- grupa de copii

Forma de organizare a instruirii- activitate integrată

Activitatea de modelare a circuitului apei în natură am propus-o copiilor din Centrul Științe după ce am studiat la etapa frontal, cum se formează ploaia.

Copiii au turnat atent în folie apă colorată în albastru și au fixat folia de un geam înșorit. La început copiii erau foarte curioși să realizeze acest lucru. În zilele următoare practic toți copiii au stat lipiți de geam, dorind să observe ce se va întâmpla în săculeț. Copiii au observat, cum pe pereții sacoșei au apărut picături de apă, care se scurgeau pe pereții sacoșei în jos. Observând aceasta, copiii au marcat cu cariocă pe sacoșă săgeți în sus, în jos, soare și nori.

Activitate de explorare: "Cât de puternic este vântul".

Metoda: modelarea.

Locul desfășurării- grupa de copii, mediu natural.

Forma de organizare a instruirii- activitatea integrată; plimbarea.

În cadrul activității integrate "Vifornița" am vorbit despre diferite tipuri de vânturi, la centrul construcției am pregătit materiale pentru construirea modelului „Detectorul vântului”. Copiii imediat au manifestat curiozitatea la materialele aduse. Chiar și copiii din alte centre erau curioși să vadă ce fac copiii din acest Centru. Algoritmul de realizare a modelului este următorul:

1. Decupați din toate tipurile de hârtie (carton gros; carton subțire; hârtie de staniol; hârtie de caiet; hârtie de papirus), cu dimensiunea 20x10.
2. Perforați fiecare dreptunghi.
3. Legați dreptunghiurile de bară.

Detectorul vântului a fost amplasat pe terenul grădiniței și în timpul plimbării ne-am apropiat de acest aparat și copiii au observat care dintre foi se mișcă. La moment se mișca pâna la cartonul subțire, deci copiii au constata că este vânt destul de puternic. Le-am explicat copiilor că în caz de viforniță vântul este și mai puternic și atunci se vor mișca toate cartonașele. Revenind în sala de grupă am indicat prezența vântului în Calendarul naturii. De fiecare dată, când copiii ieșeau la plimbare mergeau la detectorul vântului ca să privească cât de puternic este vântul. Dar am constatat că totuși, curiozitatea copiilor scade, dacă în toată ziua se repetă același lucru, se observă același lucru. De aceea am hotărât peste anumite zile să construim o morișcă de vânt care de asemenea ne-a permis să observăm prezența vântului

Se spune că, curiozitatea duce la putere. Prin curiozitate te afli într-o continuă stare de învățare. Pune întrebări, articulează răspunsurile primite și ascultă atent ce informații vei primi înapoi. Cea mai simplă și sinceră metodă de a cunoaște este prin întrebări. Fii curios să afli, iar informația înseamnă putere. Curiozitatea duce la progres. A fi curios cu ce se întâmplă în jurul tău, a fi curios în a-ți cunoaște limitele și a fi curios în a le depăși sunt elemente ce duc la dezvoltarea ta atât umană cât și profesională.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTEA, S. Dicționar de pedagogie, Chișinău-București: Litera Internațional, 2000, 399 p, ISBN 973-9355-51-X; ISBN 9975-74-248-3
2. CURELARU, V. Psihologia educației, Iași, 2012, 58 p.
3. Ghidul cadrelor didactice pentru educația timpurie și preșcolară, Chișinău: Cartier, 2006, 249 p.
4. GOLU, M. Fundamentele psihologiei. Editura: Fundația României de mâine, București, 2000, ISBN 978-973-725-857-1, 825 p.

5. MOCANU, L.; DASCAL, A.; CLICHICI, V., Ș.A. Ghid de implementare a Curriculumului pentru educația timpurie, a Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani din perspectiva Cadrului de referință pentru educația timpurie. /coord.: V.Guțu, M.Vrânceanu. Chișinău: Lyceum, (F.E.-P. ”Tipografia Centrală”), 2019. 92 p.
6. OLTEAN, C. Dezvoltarea cognitivă a copilului preșcolar. În: Revista Psihologues, București, 2014.
7. ROSCA, A.L. Metodologie si tehnici experimentale în psihologie, Bucuresti, Editura Stiintifica, 1971, 325 p.
8. <http://nashidetci.ru/razvitie-lyuboznatelnosti> (vizitat 25.09.2020, ora 16.16)